

xuálního obtěžování. V publikácii sú uvádzané príklady zahraničných univerzít, ktoré majú spracované manuály na riešenie sexuálneho obtěžovania. Základom všetkých postupov a procesov musí byť zachovávanie dôvernosti informácii, aby nemohlo dôjsť k ich zneužitiu či dokonca k viktimizácii postihnutých. Na niektorých britských univerzitách je napríklad zneužitie sťažnosti či falošné obvinenie hodnotené ako nezlučiteľné s univerzitným kódexom a je dôvodom na vylúčenie zo štúdia či na ukončenie pracovného pomeru.

Aj keď posledná, piata kapitola publikácie je svojim rozsahom veľmi subtilná, hodnotná a zaujímavá je práve odvahou ponúkaných odporúčaní ako problém sexuálneho obtěžovania vo vysokoškolskom prostredí riešiť. Táto kapitola stručne rekapituluje nadobudnuté zistenia, pričom sympaticky nezakrýva problematiku či dokonca bezradnosť pri riešení skúmaného problému. Autorky v tejto kapitole ponúkajú určitý manuál, ako by vysoké školy mali (či mohli) postupovať v záujme eliminovať výskyt sexuálneho obtěžovania vo svojom prostredí. Manuál sa skladá z 11 bodov, ktoré uvádzajú konkrétne kroky, ktoré môžu pomôcť eliminovať výskyt a problémy spojené so sexuálnym obtěžovaním. I keď manuál vychádza predovšetkým zo zahraničných skúseností, jeho odporúčania sú plne aplikovateľné aj v domácej vysokoškolskej praxi.

Je chvályhodné, že publikácia v závere obsahuje aj oba výskumné nástroje, tj. štandardizovaný dotazník a scenár kvalitatívneho rozhovoru. Spolu s obsiahlou výberovou bi-

bliografiou tak publikácia prekračuje rámec obvyklého pedagogického nástroja a môže slúžiť aj ako nástroj kultivácie rodových vzťahov v prostredí vysokých škôl.

Treba podčiarknuť, že autorky si v celej publikácii dokázali udržať nadhľad pri analyzovaní problému sexuálneho obtěžovania vo vysokoškolskom prostredí a ani v náznakoch neskĺzli do roviny emotívnejšieho jazyka, hoci samotná téma mohla k tomu nebezpečne zvädzať. Publikácia dostatočne jasne ukázala, že problém sexuálneho obtěžovania na vysokých školách je prítomný nielen latentne, ale že má aj svoje veľmi konkrétne podoby. Aj preto nemožno tento problém mlčky obchádzať, ale je potrebné utvárať také mechanizmy (a to aj včítanie sankčných mechanizmov), ktoré by ho pomohli eliminovať. Predovšetkým prostredie vysokých škôl musí byť prostredím nielen kultivácie a rozvoja poznania, ale aj kultivácie vzťahov a rešpektovania dôstojnosti všetkých jeho účastníkov. Predložená publikácia ukazuje cestu, ako možno prispieť k takémuto cieľu. A práve v tomto vidím jeden z jej najväčších prínosov.

Poznámky

1 Ako príklad možno uviesť „ODPORÚČANIE KOMISIE č. 92/131/EHS z 27. novembra 1991 o ochrane dôstojnosti žien a mužov pri práci“. Tento materiál obsahoval okrem zadaného „správania sexuálnej povahy, ktoré sa dotýka dôstojnosti žien a mužov pri práci“ aj „Kódex praktických opatrení pre boj proti sexuálnemu obtěžovaniu“.

JAKÝ JEST VÝZNAM UTOPIÍ V „POSTUTOPICKÉ“ DOBĚ? / MICHAL RŮŽIČKA WRIGHT, E. O. 2010. ENVISIONING REAL UTOPIAS. LONDON: VERSO.

Erika Olina Wrighta není nutné české sociálněvědní veřejnosti nijak sáhodlouze představovat (23. 5. 2005 měl v ČR

dvě přednášky: jednu na půdě Karlovy Univerzity, druhou pak – poměrně neobvykle – na půdě Poslanecké sněmov-

Roithová zase upozornila, že je na ženy často vyvíjen nátlak, aby se chovaly mateřsky či poddajně. Když se tak neděje, obvykle následuje odsouzení, že jsou agresivní. Podle Pavlíka jsou zde sice jisté socializační vzorce, které podporují určité chování žen a mužů, stejně však najdeme dostatek žen, které by rozhodovací funkce chtěly a mohly zastávat (stejně jako je zde řada mužů, kteří o to nemají zájem). V závěru kulatého stolu byl vznesen dotaz na adekvátnost teze, že je to především věc žen, aby se snažily do rozhodovacích pozic proniknout. S tímto tvrzením se panelistky i panelista ztotožnili. Podle Macek Jílkové by se však mělo více snažit také samotné vedení institucí. Pavlík ale upozornil, že v tomto ohledu leží více práce na bedrech žen, neboť muži se sami moci nevzdají.

Paralelní sekce 1, jejímž garantem a moderátorem byl Petr Pavlík z Fakulty humanitních studií UK, se zúčastnili Jan Hanousek z CERGE-EI, člen Vědecké rady GA ČR, Stanislava Hronová, první místopředsedkyně Rady pro výzkum, vývoj a inovace, Marcela Linková ze Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., poslankyně Anna Putnová, předsedkyně Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu PS PČR, Markéta Sedmíková, prorektorka pro vědu a výzkum České zemědělské univerzity v Praze, zástupkyně České konference rektorů, a Naděžda Witzanyová, vedoucí oddělení pro Evropský výzkumný prostor z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Přestože sekce diskutovala o celé šíři různých aspektů postavení vědkyň v rozhodovacích pozicích a institucionálního zabezpečení problematiky, nejvýraznější pozornost na sebe přitáhla především otázka kvót. Všichni přítomní se shodli v tom, že je důležité přihlížet k názorům žen a mužů vzhledem k jejich odlišným rolím a že je zastoupení žen v rozhodovacích orgánech vědy a vědní politiky nízké. Rozdílly však panovaly v tom, jak zajistit, aby se obě pohlaví účastnila rozhodovacích procesů. Jasnými zastánci kvót v diskusi byli zde přítomní muži (Hanousek, Pavlík). Naopak v případě žen se na jejich stranu klonila jen Linková. Ostatní přítomné považovaly za vhodnější méně radikální formy podpory pronikání žen do rozhodovacích pozic (Witzanyová, Hronová)

ny Parlamentu České republiky): narozen v kalifornské Berkeley, kde aktivně prožil 60. léta (čti: de facto předurčen k tomu stát se později předním marxistickým sociologem), profesor sociologie na Univerzitě Wisconsin-Madison, specialista na sociální stratifikaci, resp. na třídní analýzu. Mezi jeho dosavadní nejvýznamnější publikace patří například: *Classes* (1985), *Interrogating Inequality* (1994), *Class Counts: Comparative Studies in Class Analysis* (1997), nebo nejnověji – kromě recenzovaného titulu – *American Society: How it Really Works* (2010) (spoluautorem knihy je Joel Rogers), jež obsahuje samostatnou kapitolu věnovanou genderovým nerovnostem v soudobé americké společnosti. Dále je Erik Olin Wright spoluautorem (spolu s Archonem Funkem) knihy *Deepening Democracy: Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance* (2003); tato kniha vyšla v rámci projektu *Real Utopias* (srov. <http://realutopias.org>), který Erik Olin Wright vede. Za zmínku zcela jistě stojí i to, že E. O. Wright jakožto „bojovník“ proti tržním principům ovládajícím distribuci nejen vědeckých informací (srov. např. kuchařské recepty na jeho osobních webových stránkách) své texty – pokud si to jen může dovolit – zveřejňuje na svých internetových stránkách (<http://www.ssc.wisc.edu/~wright/>). Na závěr krátkého medailonku také stojí za připomenutí to, že Erik Olin Wright byl zvolen 103. prezidentem Americké sociologické asociace (ASA) pro rok 2011–2012, čímž učinil, nikterak překvapivě, z idey „reálných utopií“ ústřední téma pro výroční setkání ASA v srpnu 2012; nejen tento fakt činí z recenzované knihy publikaci, která by neměla uniknout pozornosti jak českých sociálních vědkyň/vědců, tak odborné veřejnosti jako takové.

Levicově orientovaní myslitelé v dnešní době často nevědí, zda se mají při pohledu na svět (společnost a ekonomiku) rozčilovat („kam že to dnešní svět pod diktaturou neoliberální ideologie spěje?“), nebo zda se mají radovat (ať již ve smyslu leninského aforismu „čím hůř, tím líp“, nebo proto, že poslední globální finanční krize, včetně jejích doher

ve formě státních finančních megainjekcí do soukromého kapitálu, dala jednoznačně najevo, že kapitalismus možná přece jen nebude tím nejstabilnějším, a už vůbec ne samoregulujícím se, společensko-ekonomickým systémem). Soudobé trendy chápe Erik Olin Wright jako příležitost a jako podstatný motiv jak pro kritickou analýzu soudobé globální společnosti, tak pro reflexivní promýšlení alternativ k současné podobě globálního kapitalismu. Projekt „reálných utopií“ je založen právě na kritickém a vědecky hodnověrném způsobu přemýšlení o alternativách vůči soudobému uspořádání kapitalistického společensko-ekonomického systému, jež by více korespondovaly s humanitními ideály *sociální* a *politické* spravedlnosti. Dostali jsme se k morálním kořenům projektu „reálných utopií“: (1) idea *sociální spravedlnosti* podle Wrighta stojí na rovnostářské představě, že všichni lidé by měli mít, a to bezpodmínečně, zajištěn rovný přístup k základním společenským a ekonomickým prostředkům pro to, aby mohli vést prosperující život; (2) jádrem konceptu *politické spravedlnosti* je anticentralistická teze, že všichni lidé by měli mít možnost se smysluplně spolupodílet na rozhodování o věcech, které ovlivňují jejich životy (s. 12). V základech projektu „reálných utopií“ tedy stojí ideál radikální demokracie, který by dal lidem větší moc a kontrolu nad jejich životy i nad tím, jak je organizována ekonomika a společnost, ve které žijí (to je základní význam obtížně přeložitelného anglického termínu „empowerment“: posílit, zmocnit: dát, resp. nabýt, větší moci).

Přemýšlet o „reálných utopiích“ znamená realizovat tři po sobě jdoucí kroky: 1. vědecky hodnověrná diagnóza stávající situace spojená s její sociální kritikou prostřednictvím radikálně demokratických konceptů sociální a politické spravedlnosti, 2. návrh potřebných, uskutečnitelných a dosažitelných alternativ, 3. návrh strategií transformace, to jest detailní teoretické návrhy toho, jakými konkrétními změnami prohloubit demokracii a přiblížit se stanoveným ideálům. Studovat, promýšlet a navrhovat „reálné utopie“ tedy znamená zabývat

a kvóty razantně odmítaly jako uznání toho, že jsou ženy horší a společnost není na kvóty připravena (Putnová). Hanousek podotkl, že kvóty především fungují a je podle něj zajímavé, že jeho největšími odpůrkyněmi bývají právě ženy, které samy do čelních pozic vědy pronikly. Může to být i proto, že nechtějí usnadňovat práci ostatním. „Největší nepřátelé jsou ve vašich řadách,“ konstatoval. Kvóty podle něj představují vnější impuls, který umožní narušení stávající rigidity systému a překročení jejích hranic. Praxe v soukromém a veřejném sektoru v některých zemích prý sama ukázala, že zavedení kvót má z hlediska výsledků práce i fungování týmů velmi pozitivní dopady. Přítomné funkcionářky se naopak shodly na tom, že je třeba o problému nízkého zastoupení mluvit a vyzývat vedení institucí k tomu, aby ženy při nominacích a volbách vedení neopomíjely a hledaly vlastní řešení, jak dostatečný počet žen na vrcholných postech zajistit. Z pléna také několikrát zazněla kritika diskursu, který v rámci panelu i celé konference neustále potvrzuje a recykluje vnímání žen jako těch, kdo jsou zodpovědné za děti, komu se má poskytnout pomoc, kdo má problém. Rámování v této rétorice je podle Hany Weisserové z Anglo-americké vysoké školy v Praze na škodu a ubírá celé debatě komplexitu. Muži přece také mají děti a rodiny a nelze hovořit o tom, že ženy se mají prosadit v oblasti rozhodovacích pozic ve vědě, aniž by se tematizovala situace mužů v rodině. V diskusi dále zazněla celá řada opatření, která by podle přítomných mohla přispět ke zlepšení situace vědkyň. Šlo jednak o podpůrná opatření (mentoring, síťování, nominování žen do funkcí, diskuse a setkávání nebo ocenění pro ženy), ale také o kvalitní, cenově a regionálně dostupné služby péče o děti a zajištění návratových grantů pro vědce a vědkyně po rodičovské dovolené. Z hlediska institucí by mělo dojít ke skutečnému provádění genderového mainstreamingu ve vědních politikách a vzdělávání odpovědných úřednic a úředníků v této oblasti. Grantové agentury by měly mít transparentní pravidla pro udělování grantů a bonifikovat diverzitu ve výzkumných týmech.

se na naprosto konkrétní úrovni tím, jak to, co se v současném stavu jeví jako „utopie“, učinit reálným.

Jedním z potenciálních problémů, se kterými se může recenzovaná publikace v USA (a o to snad ještě více v tzv. post-socialistickém světě) setkat, je problém nejen politické orientace – kterým je radikální levicová představa, že svět, ve kterém žijeme, není světem nejlepším možným a že je možné (resp. morálně nezbytné) jej spravedlivějším učinit – ale i problém terminologie: klíčovým konceptem recenzované knihy je „socialismus“. Wrightův koncept „socialismu“ je pro recenzovanou knihu fundamentální: jednak se snaží promluvit do soudobých debat o tom, co by v současné době, v době tzv. „postsocialistické“, měla znamenat demokratická levice, resp. jak reformovat ideál „socialismu“ (resp. „komunismu“) tak, aby kriticky reflektoval a realisticky odpovídal podmínkám dnešní doby.¹ Wright rozlišuje tři ideálnětypické ekonomické systémy (ideálnětypické proto, že reálně existují pouze „hybridy“, jež se svým učebnicovým ideálům pouze více či méně přibližují): (1) *kapitalismus*, kdy jsou výrobní prostředky vlastněny soukromě a kdy je alokace zdrojů pro sociální potřeby odvislá od ekonomické síly vlastníků kapitálu, (2) *státismus* (z anglického „statism“), kdy jsou výrobní prostředky vlastněny a zdroje alokovány státem a státními byrokratickými aparáty, a nakonec (3) *socialismus*, kdy jsou výrobní prostředky vlastněny „sociálně“ (nikoliv kolektivně, nýbrž prostřednictvím dobrovolných demokratických občanských asociací), a kdy jsou ekonomické zdroje alokovány prostřednictvím výkonu „sociální moci“ (s. 120–121). Na obecné úrovni je možné si představit ekonomický systém jako potenciálně podléhající moci tří různých aktérů: vlastníků kapitálu, státu nebo (občanské) společnosti. V tom Wright vztyčuje propastný rozdíl mezi *ideálem socialismu* a *historickou realitou* střední a východní Evropy po druhé světové válce; období od počátku 50. let (v Sovětském svazu od 20. let) do konce 80. let 20. století, mělo stejně daleko ke „komunismu“ jako k „socialismu“, a to nejen ve Wrightově pojetí, nýbrž –

což není snad nutné donekonečna připomínat – i v Marxově původním významu. Zatímco by se Marx zřejmě hodně divil, Wright by považoval období Československé socialistické republiky za par excellence příklad *státismu*, nikoliv *socialismu*: byl to pseudodemokratický stát, nikoliv radikálně demokratická společnost, kdo měl rozhodující slovo a moc rozhodovat o ekonomické produkci a alokaci zdrojů. Socialismus pro E. O. Wrighta však není jen ideálnětypickým ekonomickým systémem. Socialismus je pro něj radikálně demokratickým *ideálem*, v jehož rámci mají lidé reálnou příležitost (to jest podstatně větší než v případě tzv. zastupitelské demokracie) a moc rozhodovat o podmínkách svého života. Zároveň se Wright distancuje od anarchismu (byť některé anarchistické ideje, zejména ty spojené s konceptem přímé demokracie, považuje pro svůj projekt za plauzibilní), a to zejména svým důrazem na roli státu. Wright sice nepovažuje stát za vhodného dominantního aktéra v rámci organizace společnosti (vymezuje se proti „státismu“), ale považuje jej za nezbytného „garanta“ radikálně demokratických principů. Svým důrazem na roli státu se Wright odchyluje i od fundamentalistických forem marxismu. Zejména tím, jak Wright reflektuje Marxe v recenzované knize, by bylo vhodné jej označit za „kritického neomarxistu“ spíše než za marxistu „klasického“. Od klasického, resp. fundamentalistického marxismu se Wright odchyluje v několika momentech: nejen tedy ve své „víře“ ve stát (který by podle Marxových teorií měl postupně ztrácet na svém opodstatnění a nakonec se zcela vytratit), ale též např. představou, že je možné realizovat radikálně demokratické ideály *v rámci*, to jest *uvnitř*, kapitalistické společnosti (s. 189). Ačkoliv si je Wright vědom toho, že stát v kapitalistické společnosti vždy a nevyhnutelně zůstane „státem kapitalistickým“, to jest státem hájícím zájmy vlastníků kapitálu, předpokládá možnost jeho postupné demokratizace, to jest v posunu těžiště toho, čí hodnoty a ideály bude stát nakonec hájit. Zároveň Wright neodmítá představu existence „trhu“ – musí to však být trh, který je zodpovědný společnosti, a ni-

Druhou odpolední panelovou sekci moderovala Marta Vohlídalová ze Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., a účastnili se jí: Ale-
na Křížková ze Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., Darja Kubečková Skulinová, děkanka Fakulty stavební, VŠB – Technická
univerzita Ostrava, zástupkyně České konference rektorů, Dagmar Petrželová z Univerzity Palackého v Olomouci, Jiřina Pipko-
vá z odboru rodinné politiky a dávkových systémů Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, Jana Rothová z Přírodo-
vědecké fakulty UK, Blanka Stibůrková z Ústavu dědičných metabolických poruch 1. LF UK a VFN v Praze, dále Jakub Yaghob
z Matematicko-fyzikální fakulty UK a člen grantové rady a místopředseda oborové rady společenských věd Grantové agentury
Univerzity Karlovy v Praze, a Dagmar Zlámalová z Univerzity Palackého v Olomouci. Sekce se zabývala problémy, kterým věd-
ci a vědkyně čelí v souvislosti s nastavením rodinné politiky. Hovořilo se o nedostatku zařízení péče o děti, především o děti nej-
menšího věku (0 – 6 let) i o stávajících možnostech, které se rodičům nabízejí. Vedle zřizování školek a umožnění péče o nejmenší
děti diskutující označili za problém nízkou míru pracovní jistoty v akademickém prostředí, kde se stále více pozic odvíjí od krát-
kodobých grantových projektů. Za vhodný nástroj pro zvýšení jistoty a inkluze vědkyň a vědců po rodičovské dovolené zpět do vě-
decké profese byly označeny návratové granty. K usnadnění kombinování povinností vědkyně/vědce pomáhají podle diskutujících
také částečné úvazky a flexibilní pracovní doba.

Třetí sekci moderovala Alice Anna Červinková ze Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i., a účastnili se jí: Martina Halířová z Ústavu
historických věd FF Univerzity Pardubice, zástupkyně České konference rektorů, Pavel Jungwirth z Ústavu organické chemie a bio-
chemie AV ČR, v. v. i., Jiřina Jílková, prorektorka pro vědu a další tvůrčí činnost Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad La-
bem, zástupkyně České konference rektorů, Zuzana Macek Jílková z francouzské Université Joseph Fourier a Jiří Mareš z Lékařské

koliv pouze vlastníků kapitálu (resp. státu – jako v případě státismu). Wright na několika místech kritizuje, resp. koriguje Marxe, jako např. v diskusi o družstevnictví jako o radikálně demokratické alternativě vůči kapitalismu, kdy upozorňuje na to, že Marx se na družstevnické alternativy díval spíše skrz prsty (s. 235–236). Wright tedy není marxistickým fundamentalistou, a naopak se pokouší reformulovat socialistické ideály (tj. ideály sociální a politické spravedlnosti) tak, aby odpovídaly jak podmínkám dnešní doby, tak možnostem, které má v dnešní době společnost reálně k dispozici.

Wright psal recenzovanou knihu snadno čitelným a čtenářsky přístupným způsobem (je Američanem a nikoliv, řekněme Francouzem). Občas se mi zdálo, že je text až příliš „jednoduchý“: často odkazuje k všeobecně známým skutečnostem. Zde jsem si musel připomínat Wrightovo „varování“, že psal knihu nikoliv pro čistě akademické publikum, nýbrž pro širší veřejnost se zájmem o teorii a praxi společenské změny. Z této perspektivy se pak recenzovaná kniha jeví jako příkladná: nekomplikovaně, průzračně jasně a téměř polopaticky v ní autor představuje své teze, ty na konkrétních příkladech ilustruje a dokládá jejich relevanci, přičemž nezapomíná dopředu promýšlet jejich případné kritiky. Kniha tedy není standardním akademickým textem, byť na vědecké rigoróznosti stojí: je zamýšlena jako *aplikovaná* věda (možná i proto by za ni autor snad byl získal i pár bodů do RIVu), a to spíše ve smyslu „návodu“ (nikoliv ve smyslu „manifestu“) k tomu, jak přemýšlet o realizaci pozitivních změn ve společnosti. Recenzovanou knihu by bylo možné považovat, domnívám se, za průběžný výsledek nebo za průběžné shrnutí projektu „reálných utopií“, na němž se v průběhu poslední dekády podílela celá řada badatelů a badatelek, na jejichž publikace Wright hojně odkazuje a prostřednictvím kterých uvažuje.

Toto uvažování se v podání Erika Olina Wrighta odehrává ve dvou rovinách: v rovině „empirické“ a v rovině „teoretické“. Rovina empirické analýzy spočívá v tom, že Wright analyzuje reálně existující instance toho, kdy moc nad ekonomikou spo-

čívá v rukou společnosti spíše než v rukou vlastníků kapitálu nebo v rukou státních úředníků. Zde podrobně analyzuje tak různorodé případy radikalizované demokracie, jako je příklad tzv. participativního vytváření rozpočtu (*participatory city budgeting*), kdy se v jedenapůlmilionovém brazilském městě Porto Alegre (kde se nikoliv náhodou konalo prvních několik setkání Světového sociálního fóra, naposledy regionální setkání v roce 2010) podařilo realizovat projekt vytváření rozpočtu města na principu přímé demokracie, což mj. – snad pro zajímavost občanům českých měst – vedlo k rapidnímu poklesu korupce a jiných případů zpronevěry v rámci rozpočtových výdajů. Mezi dalšími „realizova(tel)nými utopiemi“ Wright analyzuje změnu volebního systému v kanadské provincii British Columbia, kterou realizovali občané, a nikoliv politikové (člověk nemusí být Einstein, aby pochopil, že politikové, kteří jsou právě u moci, budou volební systém měnit nikoliv podle přání svých voličů, ale spíše tak, aby konzervovali svoji moc, resp. ji ještě zvětšili – srov. s nedávnou „reorganizací“ volebního systému v Praze). Mezi „realizova(tel)né utopie“ řadí Wright také projekt *Wikipedie* jakožto ztělesnění radikálně netržního principu distribuce informací, navíc s obdobnou frekvencí faktografických chyb jako např. v konkurenční, ovšem na centralizované moci a na tržních principech fungující, *Encyclopædia Britannica* (s. 3). Wright se ve svých analýzách vždy snaží ukázat, že „reálné utopie“ je možné realizovat i ve velkém měřítku, tj. nikoliv pouze – jak často kritici radikálně demokratických projektů tvrdí – na mikrosociální úrovni, to je na úrovni, kde je možné sociální organizaci a kontrolu provádět „tváří v tvář“. I proto věnuje Wright značnou pozornost podniku Mondragon, což je mezinárodní asociace dílčích výrobních družstev (mezi které patří, nejznáměji, např. řetězec potravin Eroski nebo výrobce spotřebičů Fagor), jež je sedmou největší obchodní společností ve Španělsku, kde zaměstnává více než 40 000 lidí (s. 240–246).

V rovině teoretické analýzy Wright v té části knihy, která je zaměřena na formulování alternativ k současnému globálně

fakulty UK v Hradci Králové. Třetí sekce se věnovala především problémům spojeným s doktorským studiem a postdoktorskou fází vědecké dráhy. Jako zásadní problém označili diskutující nedostatečné vymezení práv doktorandů a oborově nesrovnatelné požadavky, které se na prezenční doktorandy a doktorandky na univerzitách kladou. Měly by proto být stanoveny obecné povinnosti studujících, které by zajistily podobnou náročnost a povinnosti doktorského studia napříč obory a zároveň by měla být definována práva studujících vzhledem k instituci a školitelům/školitelkám. Během debat v třetí sekci docházelo často k i vyjádření rozdílů mezi podmínkami v sociálních a humanitních vědách a vědách přírodních, lékařských či technických. Značný vliv na průběh doktorského studia má především v humanitních a sociálních vědách podle Halířové výše stipendia. Zatímco ve vědách, kde se pracuje týmově, často školitel/ka zajistí své/mu doktorandu/doktorandce plat ze svého grantu, podobná praxe není v sociálních a humanitních oborech běžná a vzhledem k charakteru bádání ani reálná. Studující jsou pak nuceni hledat práci, často i mimo obor a výzkumné téma, jemuž se v disertaci věnují. Zaměstnání pak komplikuje dokončování doktorského studia. Podle Macek Jílkové by měly odpovědné instituce zvážit zavedení systému grantů pro obory, v nichž se bádá individuálně. V druhé části diskuse se přítomní shodli na potřebě vymýtit tzv. akademické příbuzenství a na nutnosti otevření se institucí osobám z vnější sféry. Podle Halířové je praxe často taková, že instituce vypíší výběrové řízení, ale již předem je znám vítěz, a to při relativně malém množství pozic v ČR začínající vědce a vědkyně od setrvání ve vědě obrazuje, nehledě na to, že taková praxe vede ke stagnaci oborového vývoje.

Závěr konference patřil garantkám a garantovi sekcí, kteří představili základní body diskusí svých panelových sekcí. Výstupem konference se staly definice problémových oblastí a návrhy opatření, které účastníci a účastnice považují za vhodné doporučit orgánům výzkumných institucí a vědních politik. Konferenci navštívilo přibližně sto vědkyň a vědců, osob v rozhodovacích pozicích vědy,

kapitalistickému světovému uspořádání, představuje (resp. shrnuje) teoretické návrhy pro to, jak prohloubit demokracii, resp. jak emancipovat společnost jak z područí státních aparátů, tak i kapitálu. Patří mezi ně dílčí projekty, jako je např. idea *všeobecného základního příjmu* (*unconditional basic income*), což je teoretický koncept, který spočívá v představě – nyní budu velmi stručný (podrobněji srov. s. 21–22 a 217–220)² – že by každý občan státu nepodmíněně pobíral rovným dílem určitou finanční částku. Tento projekt je poměrně komplexní a musí stát na důkladných ekonomických a matematických propočtech. Pro Wrighta je ale důležité to, že pokud budou mít lidé státem garantovaný, a bezpodmínečně (!) garantovaný příjem, nutně se pak prohloubí demokracie prostřednictvím růstu „moci“ řadových občanů nad kapitálem: budou mít např. větší možnost odmítnout pracovat za nedůstojných pracovních, etických a/nebo finančních podmínek.

Wright se také domnívá, že bezpodmínečný *univerzální příjem* může teoreticky vést k větší rovnosti mezi muži a ženami, zejména ve vztahu k nekomodifikované, to jest neplacené péči, kterou ženy – jak jim káže dominantní sociální řád a představy s ním spojené – poskytují členům nejen svých rodin. Wright tvrdí, že v této situaci by bezpodmínečný *univerzální příjem* sice sám o sobě zřejmě nerozrušil genderovou dimenzi péče, kdy jsou jejími poskytovateli převážně ženy, ale že by mohlo dojít k vyššímu společenskému uznání práce v oblasti péče (univerzální příjem by např. mohl simulovat „plat“ za práci odváděnou v domácnosti apod.; podrobněji viz s. 219). Mezi další „reálné utopie“, které by potenciálně mohly pomoci rozrušovat některé formy nerovností mezi muži a ženami, řadí Wright některé návrhy, jak „zlepšit“ zastupitelskou demokracii. Uvádí např. (na s. 271–272) teoreticky poměrně rozpracovaný návrh, že by se členství druhých parlamentních komor (horních komor, tzv. senátů) zajišťovalo nikoliv volbou, kde hraje obrovskou roli mediální kampaň podpořená silou kapitálu, nýbrž náhodným losem: mezi členy se-

nátu, který by plnil kontrolní funkci nad dolní komorou parlamentu, by byli *losováni* občané, kterým by pak v jejich práci asistovali techničtí experti, a jež by podporovaly příslušné legislativní úpravy (odpovídající plat za jejich práci, povinnost zaměstnavatelů „vylosovaným“ občanům držet pracovní pozici apod.). Tento návrh by v důsledku statistické pravděpodobnosti vedl k rovnějšímu zastoupení žen v rámci politické moci (= cca 50 % vylosovaných senátorů by byly ženy).

Nutno podotknout, že Wright ve své knize věnuje poměrně málo místa genderovým aspektům projektu „reálných utopií“. Domnívám se, že to je způsobeno dvěma faktory: 1. v konceptu sociální a politické spravedlnosti je genderová spravedlnost již implicitně *a priori* zahrnuta, neboť tyto ideály samy překračují genderové nerovnosti, resp. je eliminují; 2. tématu genderových aspektů „reálných utopií“ byla věnována jediná celá monografie, která v rámci Wrightova projektu vyšla.³

Přesto, že je genderová dimenze recenzované publikace jaksi „upozaděna“ (byť je sama implicitně, a to skrze koncepty sociální a politické spravedlnosti vždy přítomna), lze ji vřele doporučit všem zájemkyním/zájemcům o soudobou sociální a politickou teorii, ale obecněji též všem, kteří – poněkud znepokojeni pohledem na stav současné společnosti – vědí, že by měli začít jednat, ale nedokážou si třeba úplně představit *jak*, to jest *jak realizovat*, nikoliv jen jak navrhnout a kriticky promýšlet „reálné utopie“.

Poznámky

1 Srov. např. A. Badiou, 2010. *The Communist Hypothesis*. London: Verso nebo C. Douzinas, S. Žižek (eds.) 2010. *The Idea of Communism*. London: Verso.

2 Česky srov. též P. Van Parijs, M. Hrubec, M. Brabec a kol. 2007. *Všeobecný základní příjem: Právo na lenost, nebo na přežití?* Praha: Filosofia.

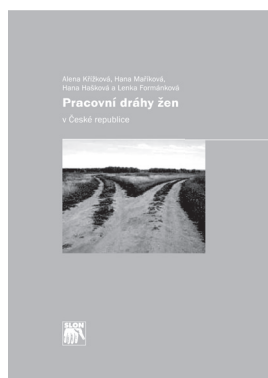
3 Gornick, J., Mezera, M. (eds). 2009. *Transforming Family Divisions of Labor*. London: Verso.

studujících a těch, kdo se o téma genderové rovnosti zajímají. Poskytla prostor pro diskuse a především artikulaci tématu, které bývá dosud v kruzích vědní politiky vnímáno jako málo významné. Zároveň však potvrdila, že počet těch, kteří tento názor nesdílejí, stále narůstá.

SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ V ČÍNĚ: SEMINÁŘ S DOC. ZHANG ZHIMIN / Zuzana Uhde

Na konci října navštívily Sociologický ústav Akademie věd kolegyně ze Sociologického ústavu Čínské akademie sociálních věd v Pekingu doc. Wang Gan, doc. Zhang Zhimin a dr. Lu Zhimin. Docentka Zhang Zhimin přednesla v Praze přednášku „The Comparison of Traditional vs. New Social Security Systems in China“. Vzhledem k rostoucímu významu Číny v globálním kontextu a k úzké provázanosti čínské ekonomiky s ekonomikami EU a USA je výzkumná spolupráce s čínskými sociálními badateli a badatelkami podstatně důležitější než dříve.

Spolu s ekonomickými reformami od 70. let dochází v Číně rovněž k zásadní proměně sociálního systému. Zatímco tradiční systém, který dominoval do 80. let, podle Zhang prohloubil nerovnosti mezi venkovem a městy, hlavním dlouhodobým cílem nového systému sociálního zabezpečení je tyto rozdíly snižovat a postupně eliminovat. Nicméně jednotlivé oblasti systému sociálního zabezpečení fungují stále ve dvou odlišně garantových modelech – městském a venkovském – podle registrace domácnosti. Hlavními třemi pilíři, které jsou prosazovány na celočínské úrovni, jsou systém základního zdravotního pojištění, systém podpory v nezaměstnanosti a systém penzijního pojištění. Zhang hovořila dále o systému podpory bydlení, nastavení sociálního minima a porodním pojištění,

Křížková, Alena, Hana Maříková, Hana Hašková, Lenka Formánková. 2011. *Pracovní dráhy žen v České republice*. Praha: SLON.

Tato kniha sleduje v biografické perspektivě životy žen z různých věkových skupin v odlišných fázích rodinného cyklu i v různých situacích na trhu práce, a to na pozadí historického vývoje současné české společnosti i v kontextu teoretických přístupů feministické sociologie ke studiu pracovní a rodinné sféry.

Mikropohled na sociální realitu, se kterým přichází tato publikace, doplňuje řadu prací soustředěných naopak na makrostrukturální pohled na genderové nerovnosti. Kniha je podnětnou sondou do ženských zkušeností s tvorbou osobní pracovní dráhy a s prolínáním pracovního a rodinného života. Pracovní a osobní životy konkrétních žen podávají obraz problematických přechodů mezi školou a zaměstnáním, mateřstvím a prací, zaměstnaností a nezaměstnaností, zdravím a nemocí a mnohými dalšími individuálními situacemi, které se odehrávají v kontextu makrosociálních přechodů od plánovaného k tržnímu hospodářství nebo od ekonomického růstu do období ekonomického útlumu. Kniha se podrobněji zaměřuje i na přetrvávající praxe znevýhodnění a diskriminace žen na trhu práce a na kombinaci práce a péče v různých kontextech životelství.

Hrubec, Marek. 2011. *Od zneuznání ke spravedlnosti. Kritická teorie globální společnosti a politiky*. Praha: Filosofia, ediční řada Filosofie a sociální vědy.

„Každá kritická teorie musí být feministickou kritickou teorií.“

Marek Hrubec

Kniha analyzuje boje proti sociálnímu, politickému a kulturnímu zneuznání, v nichž lidé usilují o spravedlnost od lokální úrovně až po rovinu globální. Autor ukazuje nedostatky liberální teorie a systematicky formuluje základy své vlastní alternativní teorie. Jeho pojetí kritické teorie řeší jak globální spory o sociální, genderové, právní a politické otázky, tak i problematiku vztahů mezi jednotlivými kulturami. Kniha osloví především zájemce o politologii, sociologii, filosofii a globální studia.

Marek Hrubec pracuje ve Filosofickém ústavu Akademie věd ČR, vede Centrum globálních studií a přednáší v Ústavu politologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. O globálních interakcích a konfliktech přednášel v mnoha zemích, nejen v evropských státech a USA, ale také např. v Číně, Brazílii, Chile, Rusku, Íránu, Indii, Indonésii, Jižní Koreji či na Novém Zélandu.

kteřé jsou více variovány mimo jiné v závislosti na jednotlivých provinciích. Průlomovým výsledkem základního systému zdravotního pojištění je podle Zhang skutečnost, že do roku 2010 systém pokrýval 91 % městských oblastí a 80 % venkovských, celkově systém pokrývá 430 milionů obyvatel v městských oblastech a 830 milionů ve vesnických oblastech.

Zásadní otázku v Číně představuje rovněž penzijní pojištění. V důsledku politiky jednoho dítěte se dnes Čína ocitá v podobné situaci jako západní společnost čelící významné proměně věkové struktury obyvatel. Zatímco v tradičním modelu sociálního zabezpečení byla péče o starší plně zodpovědností rodiny a blízkých, v současnosti se pomalu prosazuje model socializace péče o starší. Penzijní pojištění zatím pokrývá 102 milionů obyvatel na venkově a 257 milionů obyvatel ve městech. Významným prvkem je zde podle Zhang přerozdělování v rámci Číny a úsilí o snížení regionálních nerovností. Zatímco vládní podpora pro středozápadní provincie je 100 % k vkladu, pro východní, výrazně bohatší provincie 50 %. V současnosti je ale tato oblast rovněž polem inovativních experimentů a hledání optimálního modelu, Zhang upozornila na experimentální modely komunitní péče, banky péče (poskytování péče funguje jako „úspora“ péče, kterou člověk vybírá na stáří) atd.

Vzhledem k velikosti Číny by bylo chybné posuzovat ji pouze jako národní stát, adekvátnější je Čínu pojímat jako makroregion komparativně vzhledem k EU, nebo dokonce k celému Západu, neboť Čína je druhou největší ekonomikou světa a počet jejích obyvatel převyšuje počet lidí ve všech západních zemích dohromady (EU, USA, Kanada, Austrálie atd.). Čína se sice na rozdíl od západních zemí neocitá v ekonomické krizi, ale přesto se snaží zlepšovat svoji dosavadní situaci. Přes nesporné nedostatky, které pro Čínu představují stále aktuální výzvy, je dosavadní výsledek zásadní, bereme-li v úvahu historický vývoj a rychlost těchto změn v posledním čtvrtstoletí. Čína je dnes rovněž zemí, která se největším dílem podílí na snižování počtu lidí žijících v chudobě v celosvětovém

PODĚKOVÁNÍ

Redakce časopisu *Gender, rovné příležitosti, výzkum* děkuje za spolupráci recenzentkám a recenzentům, kteří se podíleli na hodnocení statí dvanáctého ročníku časopisu.

Mgr. Martin Béreš (Prešovská univerzita, Prešov); Mgr. Radka Dudová, Ph.D. (AV ČR, v. v. i., Praha); Mgr. Roman Džabmazovič, Ph.D. (Univerzita Komenského, Bratislava); doc. PhDr. Etela Farkašová, Ph.D. (Univerzita Komenského, Bratislava); doc. RNDr. Ludmila Fialová, CSc. (Univerzita Karlova, Praha); PhDr. Jaroslava Hasmanová Marhánková (Západočeská univerzita, Plzeň); PhDr. Marek Hrubec, Ph.D. (AV ČR, v. v. i., Praha); Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D. (Univerzita Hradec Králové); Mgr. Lucie Jarkovská, Ph.D. (Masarykova univerzita, Brno); RNDr. Květa Kalibová, CSc. (Univerzita Karlova, Praha); doc. PhDr. Zdenka Kalnická, CSc. (Ostravská univerzita, Ostrava); doc. PhDr. Blanka Knotková, Ph.D. (Univerzita Karlova, Praha); doc. PhDr. Martin Kreidl, M.A., Ph.D. (Masarykova univerzita, Brno); PhDr. Milan Kreuzziger, Ph.D. (AV ČR, v. v. i., Praha); PhDr. Alena Křížková, Ph.D. (AV ČR, v. v. i., Praha); Mgr. Kateřina Lišková, Ph.D. (Masarykova univerzita, Brno); PhDr. Dagmar Marková, Ph.D. (Univerzita Konštanína Filozofa, Nitra); PhDr. Hana Maříková (AV ČR, v. v. i., Praha); Mgr. Eva Mitchell (AV ČR, v. v. i., Praha); prof. PhDr. Ivo Možný, CSc. (Masarykova univerzita, Brno); PhDr. Salim Murad, Ph.D. (Jihočeská univerzita, České Budějovice); doc. PhDr. Kateřina Nedbálková, Ph.D. (Masarykova univerzita, Brno); Mgr. Michaela Potančoková, Ph.D. (Austrian Academy of Sciences, Vídeň); PhDr. Irena Smetáčková, Ph.D. (Univerzita Karlova, Praha); Alice Szczepaniková, Ph.D. (Johann Wolfgang Goethe-Universität, Frankfurt nad Mohanem); PhDr. Jiřina Šiklová, CSc.; Mgr. Hana Šlechtová, Ph.D. (Univerzita Palackého, Olomouc); PhDr. Iva Šmídová, Ph.D. (Masarykova univerzita, Brno); Mgr. Veronika Šprincová (Univerzita Karlova, Praha); Mgr. Miroslav Tížik, Ph.D. (Univerzita Komenského, Bratislava); PhDr. Marta Vohlídalová (AV ČR, v. v. i., Praha); Kryštof Zeman, Ph.D. (Austrian Academy of Sciences).

rámcí. Podle čínských kolegyň systém sociálního zabezpečení v Číně poskytuje velký prostor rovněž pro sociálněvědní rozbor a návrhy, protože se v procesu jeho ustavování jedná o dynamický a neuzavřený projekt, který se inspiroje také v EU a dalších oblastech světa. Vzhledem k obecnému čínskému plánu podpořit v době celosvětové krize koupěschopnost obyvatel Číny a posílit vnitřní čínský trh stojí systém sociálního zabezpečení současně v ohnisku pozornosti centrální čínské vlády. Čína se tak vydává opačným směrem než západní země, které naopak sociální výdaje radikálně snižují a postupně odbourávají svůj model sociálního státu.